

Robert Silverberg

Vhod' vojáka. Později: vhod' dalšího

Zřejmě byl v nebi. Rozhodně to nebylo Španělsko a nemohlo to být ani v Peru. Pripadalo mu, že se vznáší, zavěšený uprostřed cesty mezi prázdnotou a prázdnotou. Vysoko nad ním se třpytila zlatá nebesa a hluboko pod ním kypělo mlhavé rozbourané moře bílých mraků. Když shlédl dolů, uviděl své nohy, volně visící jako dětská hračka nad bezednou hlubinou. Při pohledu na ni se mu zvedal žaludek, ale neměl v sobě nic, co by mohl zvrátit. Byl prázdný. Byl nehmotný. Dokonce i stará bolest v koleně zmizela stejně jako ustavičný bezvýrazný oheň v té části paže, kterou zasáhl malý indiánský šíp dávno předtím na pobřeží ostrova perel, severně od Panamy.

Bylo to, jako kdyby se měl znovu narodit, šedesát let starý, ale osvobozený od všech zranění, jaká ho kdy potkala, i od nesčetných nashromážděných utrpení: osvobození, dalo by se říci, od svého těla.

„Gonzalo?“ zavolal. „Hernando?“

Odpověděly mu neurčité mlhavé ozvěny. A pak ticho.

„Matko boží, já jsem mrtvý?“

Ne. Ne. Nikdy si nedokázal představit smrt. Konec všeho snažení? Místo, kde se nic nehýbá? Velká prázdnota, bezedná propast? Pak je tedy tohle místo místem smrti? Nevěděl, jak má hledat odpověď. Velmi rád by se na to zeptal svatých otců.

„Chlapče, kde jsou mí duchovní? Chlapče?“

Hledal své paže. Ale viděl jen oslňující spirály světla, vinoucí se do nekonečna všemi směry. Byl to krásný, ale znepokojivý pohled. Těžko mohl popřít, že je mrtvý, když viděl sám sebe, jak se vznáší sférou volného prostoru a světla. Zemřel a teď je v nebi.

Protože tohle je nebe, ano, jistě, jistě. Co jiného by to mohlo být?

Tak je to pravda - když přijmeš rozhršení, když dobře a věrně sloužíš Kristu, budeš vykoupěn ze svých hříchů, bude ti odpuštěno, budeš očištěn. Přemýšlel o tom. Ale přesto nebyl na smrt připraven. Pomyšlení na smrt bylo nepříjemné a rozčilovalo ho. Chtěl toho ještě tolik dokázat. A pokud si vzpomínal, nebyl dokonce ani nemocný. Hledal na svém těle nějakou ránu. *Žádné, žádné rány.* Nikde nic. Zvláštní. Znovu se rozhlédl kolem sebe. Byl zde sám. Nikoho neviděl, ani své paže, ani svého bratra, ani De Sota, ani duchovní, vůbec nikoho. „Marcosi! Vincente! Slyšíte mě? K čertu s vámi, kde jste? Matko boží! Svatá matko, požehnaná mezi ženami! K čertu, Vincente, řekni mi - řekni mi-“

Jeho hlas nezněl tak, jak by měl: byl příliš zastřený, příliš hluboký, byl to cizí hlas. Slova přemáhala jeho jazyk a plynula mu ze rtů znetvořená a rozbitá, žádná dobrá, jiskřivá španělština z Estremadury, ale cosi hanebného a podivného. To, co slyšel, znělo jako žvanění hejsků z Madridu nebo dokonce jako to hrozné blábolení, kterým se mluví v Barceloně; vždyť by klidně mohl být Portugalec, tak neotesanou a šaškovskou formu měla jeho rozmluva.

Pomalů a opatrně řekl: „Jsem guvernér a vojenský velitel Nové Kastilie.“

Jeho hlas však byl stále stejně směšný.

„Adelantado - Alguacil Mayor - Marques de la Conquista -“

Nesrozumitelnost nového hlasu urážela jeho vlastní tituly. Vypadalo to, jako kdyby trpěl vadou řeči. Cítil, jak mu ze snahy o přesnou artikulaci stékají po těle praménky potu, ale když si rukou sáhl na čelo, aby z něj pot setřel dřív, než ho bude mít v očích, zdálo se mu, že čelo je suché, vlastně s nebyl ani trochu jistý, zda vůbec něco cítí.

Zhluboka se nadechl. „Já jsem Francisco Pizarro!“ zařval, vyrazil ze sebe své jméno se zoufalou prudkostí vody, která prorhla zvětralou hráz.

A vrátila se k němu hluboká, neuspořádaná, směšná ozvěna. Franthiithko. Piitharro.

To bylo příliš. Dokonce i jeho vlastní jméno, tak idiotsky zkomolené.

„Oh, velký Bože!“ vykřikl, „pro všechny svaté!“

Ještě zkomolenější zvuky. Ani jedno slovo nezaznělo správně. Nikdy neovládal umění číst nebo psát a nyní se zdálo, že by měl ztratit schopnost náležitě mluvit. Začal uvažovat, jestli se nemýlil, když myslel, že je v nebi, v nebeské záři. Jeho jazyk byl zakletý; nějaký démon do něj možná zaťal svoje drápy. Pak je tedy v pekle? Na velmi pěkném místě, ale přesto v pekle?

Pokrčil rameny. Peklo či nebe, není v tom žádný rozdíl. Uklidnil se, začínal chápat a hodnotit svou situaci. Věděl - naučil se už dávno - že nic nezíská vztekem na to, co nejde změnit, a ještě méně panickým strachem z neznáma. Byl zde, to bylo všechno - ať už byl kdekoliv - musel pro sebe najít místo, přestat se vznášet mezi prázdnotou a prázdnotou. V peklech byl i předtím, v malých peklech, v peklech na zemi. Ten pustý ostrov, zvaný Gallo, kde tě slunce smažilo ve vlastní šťávě, kde k jídlu nebylo nic než krabi, kteří měli chuť jako psí trus. Nebo ten ponurý močál v ústí Rio Biru, kde padal déšť plnými proudy a stromy se kácely, aby tě přetály jako meče. Nebo hory, které přešel se svou armádou, kde sníh byl tak studený, že páli, a vzduch vám při každém nadechnutí pronikal do hrdla jako dýka. Z toho všeho se dostal, i když to bylo horší než tady. Nečekala tu na něj žádná bolest, žádné nebezpečí; bylo zde jen chladivé světlo a chybělo tu jakékoliv nepohodlí. Pohnul se kupředu. Kráčel vzduchem. Podívejme, pomyslel si, kráčím vzduchem! Pak to řekl nahlas. „Kráčím vzduchem,“ prohlásil a zasmál se slovům, která mu vycházela z úst. „Santiago! Kráčím

vzduchem! No a proč ne? Jsem Pizarro!“ Vykřikl ze všech sil: „Pizarro! Pizarro!“ a čekal, co se k němu vrátí ozvěnou.

Piitharro. Piitharro.

Usmál se a pokračoval v chůzi.

Tanner seděl, nakloněný kupředu, v rozlehlé třpytivé kouli v imaginační laboratoři v devátém podlaží a sledoval malou figurku v distančním centru holotanku. Lew Richardson byl sehnutý vedle něj s oběma rukama zasunutými do informačních rukavic tak, aby mohl předávat instrukce do permutační sítě. Zdálo se, že ani nedýchá - jako kdyby skutečně nebyl ničím jiným než jednou ze součástí sítě. To je celý Richardson, pomyslel si Tanner: naprosté zaujetí pro svou práci. Tohle mu Tanner záviděl. Oni dva měli vůbec velmi rozdílné povahy. Richardson žil jen pro své programování. To byla jeho velká vášeň. Tanner nikdy příliš nerozuměl lidem, kteří byli vedeni nějakou zvláštní touhou. Richardson byl jako pozůstatek z dřívější doby, z doby, kdy věci měly skutečný význam, z doby, kdy jsi ještě mohl věřit ve smysl svého snažení.

„Jak se ti líbí brnění?“ zeptal se Richardson. „Myslím, že je výborné. Přesně podle starých rytin. A skutečně má švih.“

„Opravdu velmi vhodné do tropického podnebí,“ řekl Tanner. „Krásný plechový oděv s odpovídající přilbou“

Odkašlal si a podrážděně přesedl ve svém křesle. Demonstrace probíhala už půl hodiny, aniž by se stalo něco zajímavého - pouze miniaturní obrázek vousatého muže ve španělském brnění přecházel po světelném poli - a Tanner ztrácel trpělivost.

Richardson si nevšiml trpkosti v jeho hlasu, ani nervozity v jeho pohybech. Věnoval se drobným úpravám. Richardson byl menší postavy, měl nevýrazné světlé vlasy, bledě modré oči a úzké rovné rty, oblékal se precizně a čistě - a stejně tak se i choval.

Tanner vedle něj vypadal jako hromotluk. Teoreticky byl Tanner pověřen vedením Richardsonových výzkumných projektů, ale ve skutečnosti do nich vůbec nijak nezasahoval. I když teď by možná bylo třeba konečně ho trochu usměrnit.

Byla to už dvanáctá nebo třináctá demonstrace, kterou mu Richardson předváděl od chvíle, kdy si začal hrát s historickými simulacemi. Všechny ostatní skončily, z toho či onoho důvodu, naprosto neúspěšně a Tanner předpokládal, že i tahle dopadne stejně. Ten projekt vůbec Tannera čím dál tím víc znepokojoval, vždyť právě on dal svým razítkem souhlas s jeho realizací. A po tak dlouhé době bylo stále těžší a těžší uvěřit, že celá práce slouží nějakému užitečnému cíli. Proč nechal spotřebovat tolik času Richardsonovy skupiny a tak velkou část rozpočtu laboratoře na několik měsíců? Pro koho to může mít nějakou hodnotu? Jaký to může přinést užitek?

Vždyť je to jen hra, uvažoval Tanner. Další zoufalý a nesmyslný technologický kousek, další zbytečná pirueta v nesmyslném baletu. Obrovské vydání na ukázkou vynalézavosti pro vynalézavost: tomu se tedy říká úpadek.

Malý obrázek v holotanku náhle začal ztrácet barvu a ostrost.

Tanner si povzddechl. „Už je to tady. Stejně jako ostatní.“

Ale Richardson potřásl hlavou. „Tentokrát je to jiné, Harry.“

„Myslíš?“

„Neztrácíme ho. On se tam jen pohybuje podle své vlastní vůle, mimo naše vymezené parametry. Což znamená, že jsme dosáhli vysoké úrovně autonomie tak, jak jsme chtěli.“

„Vůle? Autonomie?“

„Byl to přece náš cíl.“

„Ano, já vím, jaké jsou předpokládané výsledky,“ řekl Tanner rozmrzele. „Jenom nejsem přesvědčen, že ztráta ohniska je důkazem dosažení svobodné vůle.“

„Tady,“ řekl Richardson. „Spustím stochastický sledovací program. Pohybuje se volně a my ho stejně tak budeme sledovat.“ Do ucha počítače v klopě svého kabátu pak řekl: „Pomůžeš mi, vid’?“ Zároveň prudkým pohybem levého prostředníku indikoval kvantitativní úroveň.

Malá figurka ve zdobeném brnění a špičatých botách se znovu zaostřila. Tanner mohl vidět jemné detaily brnění, přilbu s chocholem, chrániče ramen a loktů, složité zdobené hrušky jílice jeho meče. Figurka kráčela zleva doprava rovnoměrným kolébavým krokem muže, který je zvyklý stoupat do nejvyšších pohoří světa a nemíní se nechat vyvést z tempa, dokud nepřejde vrchol. Jak se zdálo, fakt, že jde jakoby vzduchem vysoko nad zemí, mu nepůsobil větší potíže.

„Tady je,“ řekl Richardson. slavnostně. „Dostali jsme ho zpátky nebo ne? Dobytel Peru osobně před tvýma očima. Abych tak řekl.“

Tanner přikývl. Ano, Pizarro byl přímo před jeho očima. A on musel připustit, že- to, co vidí, je velmi působivé a dokonce i svým způsobem dojemné. Zarputilost, s jakou se ta malá figurka v brnění pohybovala po třpytivém světelném poli holotanku, v něm vzbuzovala určité sympatie. Ten človíček byl naprosto imaginární, ale zřejmě si to neuvědomoval - a pokud ano, nijak tím nenechal zastavit: pokračoval dál a dál a dál, jako kdyby skutečně chtěl někam dojít. Tanner byl okouzlen tím, co sledoval, a s překvapením zjistil, že jeho zájem o celý projekt začíná vzrůstat.

„Můžeš ho zvětšit?“ zeptal se. „Chtěl bych mu vidět do tváře.“

„Udělám ti ho třeba v životní velikosti,“ řekl Richardson. ^M„Nebo většího. Jak budeš chtít. Zde.“

Pohnul prstem a Pizarroův hologram v zápětí vzrostl do výšky zhruba dvou metrů. Španěl strnul, jako by si opravdu mohl být vědom změny obrazu.

To není možné, blesklo Tannerovi hlavou. Tohle tady přece není lidské vědomí. .Neboje?

Pizarro stál nenucené ve volném prostoru, byl zamračený, clonil si oči, jako kdyby ho oslnilo světlo. Všude kolem něj se třpytily barevné záblesky, podobné polární záři. Byl to vysoký. Štíhlý muž středních let s prošedivělými vousy a tvrdými rysy ve tváři. Měl úzké rty, ostrý nos, rozvážené, bystré a pronikavé oči. Tannerovi se zdálo, že ho ty oči upřeně sledují, tak upřeně, až ho zamrazilo v zádech.

Můj Bože, pomyslel si Tanner, on je skutečný.

Původně to byl francouzský program, který se začal rozvíjet v Centre Mondial de la Computation v Lyonu někdy kolem roku 2119. Francouzi v té době dosáhli několika výborných výsledků v oblasti softwaru. Vypracovali skvělé programy, ale nikdo pak na ně nenavázal. Takové už bylo to neklidné dvaadvacáté století.

Projekt francouzských programátorů spočíval ve využití hologramů konkrétních historických osobností k oživení audiovizuálních představení, pořádaných pro turisty v prostředí významných památek minulosti jejich národa. *Žádná* předem naprogramovaná maketa z Disneylandu, co by stála poblíž Notre Dámy nebo Vítězného oblouku nebo Eiffelovy věže a sypala ze sebe připravené

řeči, nýbrž zdánlivé převtělení osobnosti jako celku, který se může volně pohybovat, může mluvit a odpovídat na otázky, nebo pronášet ironické poznámky. Představte si, že by vám o fontánách ve Versailles vyprávěl Ludvík XIV. , že by Picasso vedl prohlídku Pařížského muzea, že by Sartre seděl ve svém lokálu! Left Bank! a vyměňoval si

existencialistické bonmoty s příchozími! Napoleon! Jana z Arku! Alexandre Dumáš! Pomocí těchto simulací by snad bylo možné dokázat ještě víc: pokud by jejich konstrukce byla na takové úrovni, že by byly schopné rozšířit a zdokonalit práci, která byla vykonána během jejich originální existence, novými poznatky, novými obrazy a romány, filozofickými díly nebo architektonickými návrhy od mistrů, ztracených v minulosti.

Celá koncepce byla v podstatě jednoduchá. Sestavíte informační program tak, aby absorboval data, třídil je, sladil a generoval další programy, založené na zadaných údajích. V tom není žádný problém. Pak začnete krmit souborem děl, napsaných simulovanou osobou - pokud nějaká jsou k dispozici: to vám umožní, kromě myšlenek a názorů v obecném smyslu, definovat i základní vzorec jejího přístupu k vnějšmu světu, její způsob myšlení - neboť le style, koneckonců, est Thome meme. V případě, že takový soubor děl není dostupný, musíte vyhledat a použít práce o příslušném subjektu, napsané jeho současníky. Potom shrnete všechny historické záznamy o skutečích daného subjektu, včetně všech významných následných vědeckých analýz, s ohledem na možné konflikty v jejich interpretaci - zároveň však tyto konflikty využijete k vytvoření bohatšího portrétu, plného dvojznačností a rozporů, které jsou nevyhnutelným rysem veškerého lidského bytí. Nyní shrnete obecná kulturní data z daného historického období tak, aby subjekt měl informační zázemí pro myšlenkové pochody, odpovídající jeho místu v čase a prostoru. Aktivizujete. Et voila! Aplikujete složitou imaginacní technologii a máte simulaci, schopnou myslet, konverzovat a chovat se, jako kdyby šlo o skutečnou osobnost, podle níž jste model vytvořili.

Samozejmě, že by si to vyžádalo značné vynaložení počítačové energie. Ale to nebyl žádný problém ve světě, kde 150-ti gigaflopové sítě patřily ke standardnímu vybavení laboratoře a desetileté děti používaly počítače velikosti tužky, s kapacitou mnohonásobně převyšující těžkopádné elektronkové počítače z dob jejich prapředků. Opravdu neexistoval žádný teoretický důvod, proč by francouzský projekt neměl být úspěšný. A když programátoři z Lyonu vypracovali základní informační schéma, potřebné k sestavení zbytku programů, všechno mohlo pokračovat poměrně hladce.

Staly se však dvě chyby: jedna měla kořeny v nadměrných ambicích, které mohly být produktem typicky francouzské povahy původních programátorů, a ta druhá souvisela se strachem z neúspěchu, příznačným pro velké národy z poloviny dvacátého druhého století, k nimž patřila i Francie.

Nejprve došlo k osudové změně zaměření, která poznamenala projekt hned v jeho počáteční fázi. Do Paříže přijel na státní návštěvu španělský král; a programátoři se rozhodli, že na jeho počest budou v rámci úvodního projektu syntetizovat Dona Quijota. I když byl informační program připraven pouze k simulaci osobností skutečně žijících, nezdálo se, že by existoval podstatný důvod, proč by místo nich nemohl být vyprodukován fiktivní charakter, tak dobře dokumentovaný jako Don Quijote. Byl tu Cervantesův rozsáhlý román; byl tu obsažený soubor dat, přibližujících prostředí, v němž by Don Quijote měl žít; byla tu celá knihovna kritických analýz románu i svérázná a zajímavá osobnost jeho hlavního hrdiny. Proč by Don Quijote, přivedený k životu pomocí počítače, měl být jiný než, řekněme, simulovaný Ludvík XVI, Moliere nebo kardinál Richelieu? Pravda, ti všichni už jednou žili, kdežto rytíř z La Mancha byl pouhým výmyslem; avšak neposkytl nám Cervantes mnohem více detailů o duši a názorech Dona Quijota, než kolik jich je známo o Richelieuovi, o Molierovi nebo o Ludvíku XVI?

Nesporně ano. Don Quijote - stejně jako Oidipus, Odysseus, Othello nebo David Copperfield - mohl být simulován podrobněji a konkrétněji než naprostá většina reálně existujících lidí. Takové charaktery přesahovaly svůj fiktivní původ. Počítači to však nestačilo. Ovšemže dokázal vyprodukovat přesvědčivou konstrukci Dona Quijota - chmurnou a bizarní holografickou postavu, která měla všechny charakteristické rysy, která řečnila a kázala předpokládaným způsobem, která znala Dulcineu, Rosinantu i Mambrinovu přílbu. Na Španělského krále to udělalo dojem, ale jinak byl experiment neúspěšný. Francouzi vytvořili Dona Quijota, beznadějně zablokováného ve Španělsku na konci šestnáctého století a v knize, z níž pocházel. Vůbec nebyl schopen samostatně žít a myslet - nechápal svět, který ho oživil, nekomentoval ho a nijak na něj nereagoval. Nebylo v něm nic nového, ani zajímavého. Kdejaký herec v brnění a s řídkými vousy na bradě mohl recitovat úryvky ze Cervantesova románu. To, co vyšlo z počítače po třech letech práce, bylo jen očekávané přepracování vložených dat, neužitečné a vyčpělé.

Což vedlo Centre Mondial de la Computation k dalšímu osudnému kroku: k přerušení projektu. Zut! a celá věc byla přeškrtnuta bez dalších pokusů. Žádní simulovaní Picassové, žádní simulovaní Napoleonové, žádné Jany z Arku. Případ Quijote všechny odradil a nikdo neměl to srdce pokračovat v práci. Najednou na projektu ležel stín nezdaru a Francie - stejně jako Německo, Austrálie, Komerční sféra Han, Brazílie a další dynamická centra moderního světa - měla hrůzu z neúspěchu. Neúspěch znamenal riziko poklesu na úroveň zaostalých a dekadentních zemí - Islámského socialistického svazu, Sovětské lidové republiky nebo spícího obra, Spojených států amerických. A proto bylo schéma simulace historických osobností odsunuto stranou.

Francouzi se příliš nezabývali faktem, že po několika letech, kdy bude projekt ležet ladem, dají možnost partě Američanů, kteří už o něm něco slyšeli a kterým se zdálo, že by mohlo být zábavné trochu si s ním pohrát.

„Tak tentokrát se ti to asi vážně povedlo,“ řekl Tanner.

„Jo, myslím, že jo. Po všech těch špatných začátcích.“

Tanner přikývl. Jak často přicházel do téhle místnosti s velkými nadějemi jen proto, aby viděl nějakou ohybnost, nějaký nesmysl, nějakou deprimující hloupost? A Richardson měl vždycky po ruce vysvětlení. Sherlock Holmes nefungoval, protože byl fiktivní: to byla nezbytná kontrola francouzského projektu Quijote, dokazující, že fiktivní charakter nemá tu správnou strukturu, aby náležitě využily výhody programu; obsahují málo dvojznačností, málo protikladů. Ze stejného důvodu selhal král Artuš. Julius Caesar? Příliš vzdálený v Čase, možná; nespolehlivá data na pokraji fikce. Mojžíš? To samé. Einstein? Zřejmě příliš komplikovaný pro současnou úroveň rozvoje projektu: nejprve bude třeba získat zkušenosti. Královna Alžběta I? George Washington? Mozart? Pořád se učíme, tvrdil Richardson po každém nezdaru. Neděláme černou magii, víš. Nejsme kouzelníci, ale programátoři. A musíme přijít na to, jak dát programu, co je potřeba.

A teď Pizarro.

„Proč chceš pracovat právě s ním?“ zeptal se Tanner před pěti nebo šesti měsíci. „Bezohledný středověký španělský imperialista - to je tak všechno, co si o něm pamatuju ze školy. Krvežíznivý plenitel nenahraditelné kultury. Muž bez morálky, cti, víry-“

„Možná mu křivdíš,“ řekl Richardson. „Po celá staletí neměl dobrou pověst. A přitom je řada věcí, které mě na něm fascinují.“

„Jako například?“

„Jeho elán. Jeho odvaha. Jeho absolutní sebedůvěra. Druhou stranou sebedůvěry, druhou bezohlednosti, tou lepší stranou, je úplná koncentrace na určitý cíl, bezvýhradný odpor proti všem překážkám. Ať už schvaluješ to, co provedl, nebo ne, musíš obdivovat člověka, který...“

„Dobrá,“ řekl Tanner, stále unavenější

celým podnikem. „Dělej Pizarra. Dělej si, co chceš.“

Měsíce ubíhaly. Richardson mu dával obecně formulované zprávy o postupu práce, nic nadějného. Ale teď se Tanner díval na malou figurku, pochoduující holo-tankem, a začínal věřit, že Richardson konečně přišel na to, jak správně použít simulační program.

„Tak ty myslíš, že jsi ho skutečně rekonstruoval: Někoho, kdo žil - já nevím, před pěti sty lety?“

„Zemřel v roce 1541,“ řekl Richardson.

„Tak tedy málem před šesti sty.“

„On ale není jako ostatní - není to pouhá rekonstrukce významné postavy z minulosti, která může jen rozpracovávat soubor předem naprogramovaných textů. Jestli se nemýlím, tak to, co jsme získali, je uměle generovaná inteligence, schopná samostatně uvažovat v modech odlišných od těch, které sestavili programátoři. Jinak řečeno, sama o sobě /disponuje větším množstvím informací, než jsme jí původně zadali. Což by byl úspěch jako hrom. Realizací našeho projektu se vlastně směřuje k zásadnímu filozofickému skoku. K využití programu pro získávání nových programů se schopností opravdu autonomního myšlení - programu, který může myslet jako Pizarro, a ne jako představa Lewy Richardsona o názorech některých historiků na to, jak by Pizarro mohl myslet.“

„Ano,“ řekl Tanner.

„Což znamená, že teď už nemůžeme čekat nic obvyklého, nic předvídaného. Jenom překvapení. On vlastně neexistuje způsob, jak něco objevit jinak, než prostřednictvím překvapení. Neočekávanou kombinací známých komponentů v nové kvalitě. A já myslím, že jsme to nakonec přece jenom zvládli. Harry, to může být největší pokrok v oblasti umělé inteligence, jakého kdy bylo dosaženo.“

Tanner uvažoval. Je to opravdu tak? Opravdu to dokázali?

A pokud ano -

I když pracoval v oboru už dlouho, s něčím tak novým a znepokojivým se ještě nesetkal. Tanner se díval na holografickou postavu v centru holotanku, na toho krutého starého muže s drsnou tvář a chladnýma, nelítostnýma očima.

Ptal se sám sebe, jaký to byl člověk - člověk, podle něhož modelovali tenhle obraz. Člověk, ochotný v padesáti, šedesáti - nebo kolik mu vůbec bylo let -přistát u břehů Jižní Ameriky; nevzdělaný a negramotný španělský venkovan, oblečený do nevhodného brnění a rozhodnutý s mečem v ruce dobýt obrovskou říši, která se rozkládala na území, čítajícím tisíce mil a milióny lidí. Tanner přemýšlel o tom, kdo by byl schopen něco takového uskutečnit. A najednou ho ovládl nesnesitelný pocit, že se mu ten muž upřeně dívá do očí.

Po chvíli se odvrátil stranou. Cítil nepříjemné chvění v levé noze. Pak pohlédl rozpačitě na Richardsona.

„Vidíš ty oči, Lewe. Pro Krista, ty jsou strašné!“

„Já vím. Vždyť jsem je sám projektoval podle starých tisků.“

„Nedívá se teď přímo na nás, co myslíš? Dokázal by to?“

„Je to jen software, Harry.“

„Zdá se mi, že nás viděl hned, jak jsi zvětšil obraz.“

Richardson pokrčil rameny. „Je to velmi dobrý software. Říkám ti, že je autonomní, že má svou vlastní vůli. Je to vlastně elektronické vědomí. Možná zaregistroval přechodné zesílení napětí. Nicméně jeho vnímání má určité limity. Nemyslím, že by mohl vidět ven z holotanku, pokud mu to nezprostředkujeme daty, které je schopen zpracovat, a nic takového jsme neudělali.“

„Ty nemyslíš? Ty to nevíš jistě?“

„Prosím tě, Harry.“

„Ten muž dobyl s padesáti vojáky celou říši Inků, vid’?“

„Podle mého jich ve skutečnosti bylo přes sto padesát.“

„Padesát nebo sto padesát, jaký je v tom rozdíl? Kdoví, cos to vůbec dal dohromady? Třeba se ti povedl víc, než jsi předpokládal?“

„Co říkáš?“

„Říkám, že se mi to najednou nějak nelíbí. Dlouho jsem myslel, že ten projekt nic nepřinese. A teď si začínám myslet, že toho přinesl víc, než můžeme zvládnout. Já nechci, aby některá z těch tvých zatracených simulací vylezla ven z holotanku a pustila se do nás.“

Richardson obrátil hlavu směrem k němu. Červenal se, ale na tváři měl úsměv. „Hany, Hany! Proboha! Před pěti minutami jsi neviděl nic, kromě malého obrázku, který se ti ani nezdál být v ohnisku. A teď zas dojdeš k představám tak děsivým, až-“

„Ted’ vidím jeho oči, Lewe. Obávám se, že mě sledují.“

„To, co vidíš, nejsou skutečné oči. Je to jen projekce grafického programu v holotanku. Nemá schopnost vidět v pravém slova smyslu. Jeho oči tě uvidí jen, když budu chtít. Ted’ nikoho nevidí.“

„Ale můžeš zařídit, aby mě viděl?“

„Můžu zařídit, aby viděl všechno, co budu chtít. Stvořil jsem ho, Harry.“

„Se svobodnou vůlí. S autonomií.“

„Snad z toho nakonec ještě nebudeš mít strach?“

„Ty se bát nemusíš, protože si to zodpovím já, jestli se některý z těch panáků zblázní.“

„Informační rukavice mám přece já,“ řekl Richardson. „Pohnu prstem a začne tancovat. Nezapomínej, že to není skutečný Pizarro. Ani žádné Frankensteinovo monstrum. Je to jen simulace. Jen spousta dat, soubor elektromagnetických impulsů, které můžu přerušit jediným pohybem malíčku.“

„Tak to udělej.“

„Vypnout ho? Ale ještě jsem ti neukázal.“

„Vypni ho a pak ho zase zapni,“ řekl Tanner.

Richardson znejistěl. „Jak chceš, Harry.“

Pohnul prstem. Pizarrův obraz zmizel z holotanku. Na okamžik se v něm rozvířila šedá mlha a potom všechno zbledlo. Tanner pocítil určité provinění, jako kdyby právě nařídil popravu toho muže ve středověkém brnění. Po dalším pohybu Lewa Richardsons prolesklo tankem barevné světlo a pak se Pizarro objevil znovu.

„Chtěl jsem jen vidět, kolik autonomie ten tvůj výtvar skutečně má,“ řekl Tanner. „Pokud není dost chytrý, aby tě předešel a unikl na jiný kanál dřív, než jsi ho stačil odpojit od zdroje energie.“

„Copak ty vážně nevíš, jak to všechno funguje, Harry?“

„Ono je to lepší vidět,“ opakoval Tanner podrážděně. Po chvíli ticha dodal: „Necítíš ty se náhodou jako Bůh?“

„Jako Bůh?“

„Vdechl jsi mu život. Život svého druhu. Ale vdechl jsi mu také svobodnou vůli, věděl, že se pravděpodobně setká i se zlými následky užívání této svobodné vůle.“

„Prosím tě, Harry.“

„Poslyš, je možné, abych si s tím tvým Pizarrem promluvil?“

„Proč?“

„Abych zjistil, co je vlastně zač. Abych se z první ruky dozvěděl, čeho projekt dosáhl. Nebo jinak řečeno, abych prověřil kvalitu simulace. To je jedno. Budu o tom všem vědět víc, když s ním vejdu do přímého kontaktu. Bylo by správné, kdybych to udělal?“

„Ano. Samozřejmě.“

„Mám na něj mluvit španělsky?“

„Jakou řečí chceš. Od toho je tu rozhraní. Bude myslet, že slyší svou vlastní řeč, třeba španělštinu, ale ty to uslyšíš anglicky.“

„Vážně?“

„Samozřejmě.“

„A nevádí ti, že ho budu kontaktovat?“

„Máš ho k dispozici.“

„Neškodí to jeho kalibraci nebo něco jiného?“

„Nic se nemůže stát, Hany.“

„Výborně. Tak si tedy spolu promluvíme.“

Vzduch před ním se začal měnit a vířit jako malý cyklon. Pizarro se na okamžik zastavil a čekal, co bude dál. Možná přichází ďábel, aby ho mučil. A nebo anděl. Ať už se stane cokoliv, je na to připraven.

Pak se z cyklonu ozval hlas, stejně komická a deformovaná kastilská španělština, jakou Pizarro před chvílí sám mluvil. „Slyšíš mě?“

„Ano, slyším vás. Ale nevidím, Kde jste?“

„Přímo před vámi. Počkejte sekundu. Ukážu se vám.“ Z cyklonu vystoupila cizí tvář, vznášející se uprostřed prázdnoty, tvář bez těla, úzký, hladce oholený obličej, žádné vousy, žádný -knír, krátce ostříhané vlasy, temné oči, posazené blízko u sebe. Nikdy takovou tvář neviděl.

„Co jsi zač?“ zeptal se Pizarro. „Anděl nebo ďábel?“

„Ani jedno.“ Ten hlas opravdu nezněl příliš ďábelsky . „Člověk jako ty.“

„To bych ne řekl. Máš jen tvář a kde je tělo?“

„Vidíte jenom tvář?“

„Ano.“

„Počkejte chvíli.“

„Počkám, jak dlouho bude třeba. Mám spoustu času.“

Tvář se ztratila. Potom se znovu objevila, připojená k tělu vysokého muže s širokými rameny, oblečeného v dlouhých volných šatech šedé barvy, připomínajících sutanu, ale mnohem více zdobených a posetých třpytivými body. Pak tělo zmizelo a Pizarro opět viděl pouze tvář. Nedávalo to žádný smysl a Pizarro začínal chápat, jak muselo být Indiánům, když poprvé uviděli na obzoru Španěly jedoucí na koních, jejich zbraně a brnění.

„Jsi velmi zvláštní. Možná jsi Angličan?“

„Američan.“

„Ach,“ řekl Pizarro, jako kdyby se tím celá věc vyřešila, „Američan. A co je to?“

Tvář se na okamžik rozechvěla a zastřela. V hustých bílých mracích nastal nový tajemný rozruch. Pak se tvář ustálila a řekla: „Amerika je žerně, ležící severně od Peru. Je to velká země, kde žije mnoho lidí.“

„Myslíš Nové Španělsko, bývalé Mexiko, kde je Cortes, můj příbuzný, vojenským velitelem?“

„Severně od Mexika. Ještě víc na severu.“

Pizarro pokrčil rameny. „O těch místech nic nevím. A nebo jen málo. Je tam ostrov, zvaný Florida, že? A pověsti o zlatých městech, ale já myslím, že jsou to jen pověsti. Já našel zlato v Peru. Dost na to, abych se jím udávil. Řekni mi, jsem teď v nebi?“

„Ne.“

„Tak tedy v pekle?“

„Ani tam ne. Kde jste - to se dá těžko vysvětlit, ve skutečnosti...“

„Jsem v Americe.“

„Ano jsem mrtvý?“

Na okamžik bylo ticho.

„Ne, nejste,“ řekl hlas nejistě.

„Myslím, že mi lžeš.“

„Jak bychom na sebe mohli mluvit, kdybyste byl mrtvý?“

Pizarro se rozesmál. „To se ptáš ty mě? Nerozumím ničemu z toho, co se tu se mnou děje. Kde jsou mí duchovní? Kde je mé páže? Zavolejte mého bratra!“ Z očí mu sršel hněv. „No? Proč mi je nepřivedete?“

„Nejsou tu. Jste tu jen vy, Done Francisco.“

„V Americe. Sám v té vaší Americe. Tuk mi tu svou Ameriku ukažte. Existuje vůbec takové místo? Ty mraky a spirály světla, to je Amerika? Kde je Amerika? Chci vidět Ameriku. Dokažte mi, že jsem v Americe,“

Opět nastalo ticho, tentokrát delší. Pak tvář zmizela a stěna z bílých mraků začala kypět a vířit ještě zběsileji než předtím. Pizarro se na to díval a vztek v něm zápasil se zvědavostí. Tvář se však neobjevovala. Neviděl vůbec nic. Připadal si jako hračka. Je uvězněný na neznámém místě, kde s ním zacházejí jako s dítětem, jako se psem, jako - jako s Indiánem. Možná, že si tu odpývá trest za to, co udělal králi Atahualpovi, tomu jemnému a vznešenému pošetilci, který se mu vydal na milost a kterého on nechal zabít, aby se mohl zmocnit zlata z Atahualpova království.

Budiž, pomyslel si Pizarro. Atahualpa přijal všechno, co se stalo, bez bázně a nářků, já se zachovám stejně. Kristus bude mým ochráncem. A jestli tu není žádný Kristus, dobrá, tak nebudu mít ochránce, budiž. Budiž.

Náhle se ozval ze vzdušného víru hlas: „Podívejte, Done Francisco. To je Amerika.“

Na stěně z mraků se objevil obraz. Takový obraz Pizarro nikdy předtím neviděl, dokonce by si ho ani nedokázal představit, vypadalo to, jako kdyby se před ním otevřela brána, uvedla ho dovnitř a nabídla mu pohled na proměnlivé výjevy, namalované v zářivých živých barvách. Jako kdyby se vznášel vysoko nad zemí a díval se dolů na nekonečnou řadu kouzel. Viděl rozlehlá města bez hradeb, cesty vinoucí se jako bílá stuha bez konce, obrovská jezera, mohutné reky, gigantické hory, všechno to ubíhalo kolem něj tak rychle, že jen stěží dokázal něco z toho zachytit. Za okamžik měl v hlavě zmatek: budovy vyšší než věže katedrál, plynoucí masy lidí, svítící kovové vozy bez zvířat, která by je táhla, rozsáhlé sady. Když to celé viděl, pocítil znovu tu báječnou starou touhu: chtěl uchopit neznámou velkou zemi, zmocnit se jí, pevně ji sevřít a vyplnit všechno, co má nějakou hodnotu. Ty myšlenky byly zdrcující. Jeho oči se zaleskly a srdce rozbušilo tak hrozně, že by snad cítil jeho tlukot, kdyby položil ruku na své brnění. Odvrátil se a zahučel: „Dost. Dost“

Vzápětí mu ten strašný obraz zmizel z očí a srdce postupně zpomalovalo svůj tep, až se uklidnilo.

Pak se Pizarro začal smát. .

„Peru!“ vykřikl. „Péruje úplně nic vedle vaší Ameriky! Peru je díra! Peru je k ničemu! Jaký já byl hlupák. Proč jsem šel do Peru, když Amerika je deset tisícrát větší! Co všechno bych mohl najít v Americe.“ Zamlaskal a přimhouřil oči. Potom se jen tak pro sebe usmál a řekl: „Ale nebojte se. Nechám vaši Ameriku na pokoji. Jsem na to už moc starý. A možná, že by pro mě Amerika byla příliš velké sousto i před lety. Možná.“ Smál se kousavě ustarané tváří Američana, bezvousého muže s krátkými vlasy. „Vážně, jsem mrtvý nebo ne? Nemám hlad, necítím bolest, ani žízeň, když se rukou dotknu svého těla, necítím vůbec nic. Připadám si jako ve snu. Jenomže tohle není sen. Nejsem já nakonec duch?“

„Ne. Ne úplně!“

„Neúplný duch! Neúplný! Ani ten, kdo má půl prasečího mozku, by takhle nemluvil. Co to znamená?“

„Jak bych vám to jen vysvětlil, abyste mi rozuměl, Done Francisco.“

„No ano, samozřejmě. Každý ví, jaký jsem hlupák. Ale nechme toho. Nejsem tak úplně duch, ale mrtvý jsem, správně?“

„Ano...“

„Tak jsem tedy mrtvý. Jenže z nějakého důvodu nejsem ani v pekle, ani v očistci -a zůstávám stále na světě, pouze o mnoho let později. Spal jsem stejně, jako spí mrtví, a teď jsem se probudil v roce, který je velmi vzdálený mému času, v čase, který je časem Ameriky. Není to tak? Kdo je teď králem? Kdo je papežem? Jaký je teď rok? 1750? 1800?“

„2130,“ řekla tvář po chvíli váhání.

„Ach,“ vydechl Pizarro zamyšlené. „A král? Kdo je králem?“

Dlouhá přestávka. „Jmenuje se Alfonso,“ řekla tvář.

„Alfonso? Tak se jmenovali aragonští králové. Ferdinandův otec byl Alfonso. Alfonso V.“

„Teď je králem Alfonso XIX.“

„Ach. Ach. A papež? Kdo je papežem?“ Další přestávka. Cožpak je vůbec možné, aby neznal jméno papeže? Jak podivné. Možná je ďábel, možná není, ale určitě je hlupák.

„Pius,“ řekl hlas po chvíli. „Pius XVI.“ „Šestnáctý Pius,“ řekl Pizarro zasmušile. „Kriste Ježíši, šestnáctý Pius! Co se to se mnou stalo? Tak dlouho být mrtvý, a přece „neochlazený“ od svých hříchů. Cítím, že na mě pořád doléhají jako bláto. A ty jsi čaroděj, ty Američane, a přivedl jsi mě zpátky k životu. No tohle! To se podívejme! Ze je to tak?“

„Tak nějak podobně, Done Francisco,“ připustila tvář.

„Mluvíš tedy tou divnou španělštinou proto, že už nevíš, jak se mluví správně. Ano. Dokonce i já mluvím hlasem, která nezní jako můj vlastní. Nikdo už nemluví španělsky, že? Ano? Mluví se jen americky. Vid? Ty ses pokusil mluvit španělsky a vyznělo to idiotsky. A způsobil jsi, že i já mluvím stejně. Pokládal jsi to za správné, ale zmýlil ses. No, dokážete sice dělat zázraky, ale zdá se, že neumíte všechno perfektně dokonale ani v zemi zázraků v roce 2130. Že ano? Že?“ Pizarro se předklonil. „Co říkáš? Myslíš, že jsem hlupák, když neumím číst a psát? Nejsem tak hloupý, víš. Dokážu rychle chápat.“

„Chápete opravdu velmi rychle.“ „A vy znáte řadu věcí, o kterých já nic nevím. Musíte například vědět, jak jsem zemřel. Je zvláštní, mluvit o své smrti, ale vy to přece víte, ne? Kdy se to stalo? A jak? Ve spánku? Ne, ne, to není možné. Ve spánku se umírá ve Španělsku a ne v Peru. Jak to tedy bylo? Přepadli mě zezadu, že? Někdy Atahualpův bratr si počkal, až vyjdu ze svého domu? Inca Manco nebo někdo jiný poslal otroka? Ne. Ne. Indiáni by mi neublížili, přes všechno, co jsem jim udělal. To byl mladý Almagro, vyřídil si se mnou účty za svého otce, nebo Juan de Herrada, či dokonce Picado, můj vlastní sekretář... Ne, Picado ne, to byl vždycky můj člověk... ale možná Alvarado, ten mladý Diego... ano, někdo z nich. A muselo to být nečekané, protože jinak bych je dokázal zastavit... nemýlím se, co? Povědej. Přece to víš. Řekni mi, jak jsem zemřel.“ Odpověď však nepřicházela. Pizarro se zachmuřil a upřel zrak do oslňující bílé záře. Američanovu tvář ale nikde nezahledl. „Jsi tam?“ řekl Pizarro. „Kam jsi odešel? Nebyl jsi jen sen? Američane! Američane! Kam jsi odešel?“

Přerušení kontaktu bylo otřesné. Tanner seděl ztuhlý, ruce se mu třáslы, rty měl pevně sevřené. Pizarro v holotanku byl teď jen vzdáleným barevným zábleskem, ne větším než jeho palec, gestikulujícím uprostřed zvířených mraků. Jeho vitalita, arogance, divoká pronikavá zvědavost, mocná nenávisť i závist, síla vycházející z ochoty riskovat, bezohledné směřování k úspěchu, to všechno byl Francisco Pizarro, to všechno Tanner před chvílí cítil - to všechno zmizelo jediným pohybem prstu. Za okamžik se Tanner uklidnil. Obrátil se na Richardsona.

„Co je?“

„Musel jsem tě odpojit. Nechtěl jsem, abys mu vyprávěl něco o tom jak, zemřel.“

„Já nevím, jak zemřel.“

„On taky ne... a já nechtěl riskovat, že se to dozví od tebe. Vždyť vůbec nemůžeme předpokládat, jaký psychologický vliv by to na něj mohlo mít.“

„Mluvíš o něm, jako by byl živý.“

„A není?“ řekl Richardson.

„Kdybych něco takového říkal já, odpověděl bys mi, že nejsem vědec, ale pitomec.“

Richardson se chabě pousmál. „Máš pravdu. Ale proč o něm nemluvit jako o živém člověku? Samozřejmě to nemyslím doslova a taky nevím, co ty na to. Co si o něm vlastně myslíš?“

„Je' úžasný,“ řekl Tanner. „Opravdu úžasný. Jeho síla - přímo jsem cítil, jak z něj vyzařuje. A jeho myšlení! Tak rychlé.

A způsob, jakým všechno přijímal. Jak pochopil, že musí být v budoucnosti. Chtěl vědět, kdo je papežem. Chtěl vidět, jak vypadá Amerika. A ta jeho domýšlivost! Řekl mi, že se nechystá dobývat Ameriku, když už se o to nepokusil před lety místo dobývání Peru, teď že je na to trochu moc starý. Neuvěřitelné! Nic ho nedokázal vyvést z rovnováhy, dokonce ani když se dozvěděl, že je tak dlouho mrtvý. Chtěl vědět, jak zemřel!“ Tanner se zamračil. Jak jsi ho udělal starého, když jsi ten program dával dohromady?“

„Kolem šedesáti. Pět nebo šest let po konquistě a rok nebo dva před smrtí. Na vrcholu sil.“

„Podle mého by se o své skutečné smrti neměl nic dozvědět. To by pro něj mohlo být příliš. Ať se radši pokládá za ducha.“

„Mysleli jsme na to. Nastavili jsme ho na věk, kdy už vykonal všechno, co vykonat chtěl, aby to byl kompletní Pizarro. Ale před koncem. Nepotřebuje o něm nic vědět. Nikdo to nepotřebuje. Kvůli tomu jsem tě přerušil, chápeš? Pro případ, že bys to věděl. A začal mu o všem vyprávět.“

Tanner potřásl hlavou. „Jestli jsem to někdy věděl, tak jsem to zapomněl. Jak vůbec zemřel?“

„Přesně, jak předpokládal: rukou svých vlastních druhů.“

„Takže se nemýlil.“

„Ve věku, do kterého jsme Pizarra konstruovali, už věděl, že v Jižní Americe začala občanská válka, že konquistadoři vedou spory o rozdělení kořisti. To jsme do něj zabudovali. Věděl, že se jeho společník Almagro obrátil proti němu a že ho po prohrané bitvě popravili. Nevěděl, ale asi očekával, že se Almagrovi přátelé chystají vrhnout do jeho domu a zabít ho. Docela dobře mohl něco takového předpokládat. A řekl bych, že se opravdu nemýlil ani v nejmenším.“

„Neuvěřitelné. Kdo by to do něj řekl.“

„Byl to čubcí syn. Ale taky trochu génius.“

„Opravdu? A nebo sis ho upravil podle svého, když jsi sestavoval program?“

„Sestavovali jsme ho podle objektivních podrobností z jeho života, modelů jednotlivých eventualit a reakcí. Navíc nám souhrn komentářů ostatních, jeho současníků a později historiků se solidními podklady, vytvářel zvláštní rozměr denzity charakteru. Dostatek takového materiálu ve svém součtu zřejmě umožňuje rekonstrukci osobnosti jako celku. Hany, to není má osobnost, ani osobnost někoho z těch, kdo pracovali na projektu. Když něco vložíš do Pizarrova souboru eventualit a reakcí, vrátí se ti to jako Pizarro. Získáš bezohlednost a získáš oslnivost. Vlož to do jiného souboru a dostaneš někoho jiného. To, co teď máme před sebou, znamená, že při správném postupu získáme z počítače víc, než jsme do něj vložili.“

„Určitě?“

„Všiml sis, jak se rozčiloval kvůli té tvé španělštině?“ řekl Richardson.

„Ano. Povídal, že zní tak divně, jako kdyby už nikdo neuměl mluvit správně španělsky. Tomu jsem příliš nerozuměl. Snad to rozhraní, které jsi vybudoval, mluví mizernou španělštinou?“

„Rozhodně nemluví správnou španělštinou ze šestnáctého století,“ řekl Richardson. „Nikdo neví, jak vlastně Španělština v šestnáctém století doopravdy zněla. Můžeme to jen odhadovat. A zřejmě jsme to neodhadli moc dobře.“

„Ale jak by to mohl vědět? Syntetizoval jsi ho přece jako první! Když nevíš, jak zněla španělština v jeho době, jak by to mohl vědět on? O španělštině i o čemkoliv jiném snad může vědět jen to, co jsi do něj vložil.“

„Přesně tak,“ řekl Richardson.

„Ale to nedává žádný smysl, Lewe!“

„Také říkal, že ani on sám nemluví dobře španělsky a že ani jeho vlastní hlas nezní tak, jak by měl. Že jsme to zavinili my a že jsme se mýlili, když jsme tenhle způsob mluvy pokládali za správný.“

„Co by ale vůbec mohl vědět o tom, jak správně zní jeho hlas, kdyby šlo jen o simulaci, sestavenou člověkem, který

nemá ani ponětí o jeho skutečném hlasu...”

„To mi není jasné, řekl Richardson klidně, „ale vito.“

„Víš? A nebo jde o další Pizarrovu ďábelskou hru? Nechce nás jen tak vyvést z míry, protože má zkrátka takovou povahu, jakou jsi mu navrhl?“

„Myslím, že to ví,“ řekl Richardson.

„Ale kde to objevil?“

„Právě. Nevíme kde, ale objevil to. Nejspíš někde v datech, co jsme do něj vložili prostřednictvím permutační sítě, aniž bychom to věděli. A dokonce to ani nemusíme najít, i když s tím teď hned začneme. To umí hledat on. Samozřejmě, že takové poznatky neprodukuje pomocí kouzel, ale dokáže uvádět do souvislostí věci, které se nám zdají být irelevantní, a novou organizací informací dochází k zajímavým závě-

rům. Tomu se říká umělá inteligence, Hany. Získali jsme program, schopný pracovat podobně jako lidský mozek: intuitivními skoky, tak náhlými a neurčitými, až nám připadají jako něco nevysvětlitelného, nekvantifikovatelného a dokonce i nereálného. Vložili jsme do něj dost materiálů, aby dokázal asimilovat celé klubko zdánlivě nesouvisejících dat a dojít k novým informacím. V tom tanku přece není břichomluvec. To, co tam je, se pokládá za Pizarra, myslí to jako Pizarro a zná to věci, které znal Pizarro, ale které neznáme my. Což jen potvrzuje, že jsme tímhle projektem dosáhli kvalitativního skoku v kapacitě umělé inteligence. To je úžasné. Až mi běhá mráz po zádech, když na to pomyslím.“

„Mně taky,“ řekl Tanner. „Jenomže ne úžasem, ale strachem.“

„Strachem?“

„Když teď víš, že má i jiné schopnosti kromě těch, co mu byly naprogramovány, jak si můžeš být tak absolutně jistý, že neovládne tvou síť a pak z ní nezmizí?“

„To je technicky vyloučené. Vždyť jsou to jen elektromagnetické impulsy. Můžu ho stáhnout zpátky, kdykoliv budu chtít. Není se čeho bát. Věř mi, Harry.“

„Pokusím se.“

„Ukážu ti diagramy. Dali jsme na tomhle počítači dohromady fenomenální simulaci, to jo. Ale je to jenom simulace. Není to žádný upír, ani vlkodlak, není to nic nadpřirozeného. Zkrátka je to zatraceně nejlepší počítačová simulace, jakou kdy kdo udělal.“

„To mě zneklidňuje. On mě zneklidňuje.“

„Proč ne? Síla toho muže, jeho nezkrotná povaha... proč myslíš, že jsem ho konstruoval, Harry? Má v sobě něco, čemu už v téhle zemi nerozumíme. A já bych ho chtěl studovat. Chtěl bych pochopit ten zvláštní elán a odhodlání. Teď, když jsi s ním mluvil a seznámil se s jeho duší, byl jsi tím samozřejmě ořesen. Vyzařuje z něj strašlivá sebedůvěra. Fantastická víra ve vlastní síly. Takový člověk může dokázat všechno - i dobýt celou říši Inků se sto padesáti muži, nebo kolik jich vlastně bylo. Ale nevím, proč bych se měl bát toho, co jsme tu sestavili. Ani ty. Spíš bychom na to měli být hrdí. Nejen my, ale i lidé z techniky. A ty taky.“

„Snad máš pravdu,“ řekl Tanner.

„Uvidíš.“

Tanner se mlčky zadíval na holotank, do kterého promítali obraz Pizarra.

„Tak jo,“ řekl konečně. „Možná jsem to přehnal. Nejspíš mluvím jako nevzdělaný laik. Prostě ti musím věřit, že udržíš ty své fantomy na uzdě.“

„Udržíme,“ řekl Richardson.

„Doufejme, že ano. Dobrá,“ řekl Tanner. „A jaký bude tvůj další postup?“

Richardson udiveně vzhledl. „Můj další postup?“

„S tímhle projektem. Jak bude pokračovat?“ „Ještě nemáme žádný konkrétní návrh,“ řekl Richardson váhavě. „Asi počkáme na tvůj souhlas s počáteční fází práce, no a pak...“

„Cože?“ přerušil ho Tanner. „Rád bych viděl, že rovnou začnete pracovat na další simulaci.“

„No - ano, ano, samozřejmě...“

„Až ji budete mít hotovou, Lewe, nebylo by možné vložit je do tanku společně s Pizarrem?“

Zdálo se, že Richardsons překvapil. „Vyzkoušet něco jako jejich dialog, myslíš?“

„Ano.“

„Podle mě by to šlo,“ řekl Richardson opatrně. „Proč by ne. Ano. Ano. Vlastně je to opravdu zajímavý návrh.“ Nuceně se usmál. Až dosud Tanner zůstal v pozadí celého projektu, pouhý řídicí pracovník, pozorovatel, stojící v podstatě mimo výzkum. To bylo něco nového, aby Tanner nějak zasahoval do koncipování projektu, a Richardson dost dobře nevěděl, jak odpovědět Tanner ho netrpělivě sledoval. A tak Richardson po krátké odmlce dodal: „Máš na mysli někoho určitého?“

„Je už připravené k použití to vaše nové paralaktické zařízení?“ zeptal se Tanner. „Mělo by kompenzovat dobové deformace a mýty?“

„Skoro. Ale ještě jsme netestovali...“

„Výborně,“ řekl Tanner. „Budeme mít možnost. Co takhle zkusit Sokrata?“

Všude kolem něj se vlnila bílá hmota, jako kdyby se celá svět skládal jen z mraků. Pochyboval, že by to mohl být sníh. Se sněhem nebyl příliš obeznámen. Čas od času sněžilo i v Athénách, ale zpravidla to byl jen lehký poprašek, který roztál s ranním sluncem. Jistě, viděl spoustu sněhu, když byl za války na severu, v Poteidaie. Ale to bylo už dávno, za Periklových časů; a tenhle materiál, nejlepší, jaký znal, se sněhu příliš nepodobal. Bílá hmota kolem něj navíc nechladila jako sníh. Vypadala spíš jako velká zásobárna mraků.

Ale jak by mohly být mraky i pod ním? Mraky, pomyslel si, obsahují jen páru, vzduch a vodu, není v nich žádná substance. Jejich přirozené místo je nad hlavou. Mraky, které se shromažďují pod našima nohama, nemají skutečnou kvalitu oblačnosti jako takové.

Sníh, jenž nestudí? Mraky, co se nevznášejí? Zdálo se, že tu žádná věc nemá kvalitu, jakou ji až dosud přisuzoval, dokonce ani on sám o sobě ji nemá. Připadalo mu to, jako kdyby kráčel, ale jeho nohy se vůbec ničeho nedotýkaly. Jako kdyby se pohyboval vzduchem. Jenže jak by se někdo mohl pohybovat vzduchem? Aristofanés o něm napsal jednu nemilosrdně výsměšnou hru, kde ho nechává vznášet mezi oblaky, zavěšeného v koši, a nkat věci jako: „Procházím se vzduchem a pozoruji slunce.“ Tak si s ním Aristofanés uměl zahrávat, ale on se tím, na rozdíl od svých přátel, nenechal nikdy doopravdy rozložit. Nicméně to však byla jen hra.

Mel pocit, že tohle tady je skutečné. Ale do jaké míry tu mohl být skutečný jeho pocit?

Možná je to jen sen. Možná se mu jen zdá. Že skutečné provádí věci, jaké prováděl v Aristofanově hře. Jak zněl ten rozkošný řádek? „Nechám tu vznášet svůj mozek a smíchám jemnou esenci svého vědomí s tímhle vzduchem, který je stejné povahy, aby mi do něj vnikaly nebeské záležitosti.“ Starý dobrý Aristofanés! Nic mu nebylo svatě! Samozřejmě mimo věcí opravdu svatých, mimo moudrosti, pravdy a odvahy! Neobjevil bych nic, kdybych zůstal na zemi a zdola přemýšlím o věcech nahoře: protože země svou silou přitahuje duševní svěžest. To platí stejně jako u řeřichy.“ A Sokrates se začal smát.

Vztáhl ruce před sebe a pozoroval je, krátké pevné prsty, mohutná silná zápěstí. Ano, jeho ruce. Jeho staré, obyčejné ruce, které mu celý život dobře sloužily, když byl kameníkem jako jeho otec, když bojoval v městských válkách, když cvičil v tělocvičně. Ale teď, když se jimi dotkl své tváře, necítil nic. Tady by měla být brada, čelo, ano, krátký plochý nos, tučné rty, ale nebylo tam nic. Dotýkal se vzduchu. Jeho ruce volně procházely prostorem, kde měla být jeho tvář. A když ty ruce sepal a stiskl ze všech sil, rovněž necítil vůbec nic.

To je opravdu velmi zvláštní místo, pomyslel si.

Možná, že je to místo čistých forem, o jakém tak rád uvažoval mladý Platón, místo, kde je všechno dokonalé a kde nic není úplně reálné. Pak by kolem něj nebyla skutečná oblaka, ale oblaka ideální. Kráčel by ideálním vzduchem. Dokonce i on sám by byl ideální Sokrates, osvobozený od svého obyčejného, prostého těla. Bylo by to možné? Nu, snad ano. Na chvíli se zastavil a přemýšlel o té možnosti. Napadlo ho, že by se tu mohlo jednat o posmrtný život, v tom případě by měl potkat některého z bohů, tedy pokud existují a pokud by je dokázal najít. A to bych rád, pomyslel si. Možná by se mnou chtěli mluvit. Athéna by se mnou rozmlouvala o moudrosti, Hermes o rychlosti, Arés o statečnosti, Zeus o... kdoví o čem by Zeus měl chuť mluvit. Určitě bych jim připadal jako nejubožejší hlupák, ale to by bylo správné: každý, kdo předpokládá, že bude rozmlouvat s bohy jako rovný s rovnými, je blázen. A já si nedělám takové iluze. Pokud vůbec existují bohové, jistě jsou po všech stránkách dokonalejší než já, proč by je jinak lidé uctívali jako bohy?

Sokrates samozřejmě pochyboval o existenci bohů. Jestli však jsou, dá se předpokládat, že budou na podobných místech, jako je tohle.

Vzhlédl nahoru. Obloha zářila třpytivým zlatým světlem. Zhluboka se nadechl a s úsměvem se vydal na cestu oblačnou prázdnotou toho vzdušného světa, aby se přesvědčil, zda tu dokáže najít bohy.

„A co si myslíš teď?“ řekl Tanner. „Stále nevěříš?“

„Na to je příliš brzy,“ řekl Richardson otráveně.

„Vypadá jako Sokrates nebo ne?“

„A co má být? Měli jsme dostatek popisů Sokratova zevnějšku od lidí, kteří ho znali, široký plochý nos, holá hlava, tučné rty, krátký krk. Normální Sokratova tvář, jakou každý pozná, stejně jako Sherlocka Holmesa nebo Dona Quijota. Pouhý zevnějšek. Ten ještě nic neznamena. Až podle toho, co se bude dít v jeho hlavě, poznáme, jestli opravdu máme Sokrata.“

„Zdá se, že je klidný a dobře naladěný, když se tam tak prochází. Jako pravý filozof.“

„Pizarro vypadal přinejmenším stejně jako ten tvůj filozof, když jsme ho zapojili v tanku.“

„Proč by ne?“ řekl Tanner. „Ani jeden z nich nepatří k těm, co propadají panice, sotva se dostanou do složitější situace.“ Richardsonův negativismus ho začínal rozčilovat. Bylo to, jako kdyby si ti dva vyměnili místa: Richardson teď pochyboval o dosahu a možnostech svého vlastního programu, zatímco Tanner se energicky stavěl za další pokračování.

„Abych nebyl skeptický,“ zachmuřil se Richardson. „Jo, vyzkoušeli jsme nové paralaktické filtry. Jenomže podle mého dojdeme ke stejným problémům jako Francouzi s Donem Quijotem a nebo my s Holmesem, Mojžíšem a Caesarem. Je do něj zaneseno příliš mnoho dat z oblasti mýtů a fantazie. Ten náš Sokrates je víc fiktivní než skutečný - a možná, že je vymyšlený od začátku až do konce. Pokud je mi známo, tak všechno, co si myslíme, že o něm víme, pochází od Conana Doylea. A já mám obavy, že zase stvoříme něco z druhé ruky, něco bez života, bez špetky samostatné inteligence.“

„Ale ty nové filtry-“ , „Možná. Možná.“

Tanner zatvrzele potřásl hlavou. „Holmes a Don Quijote jsou fiktivní skrz naskrz. Existují jen v jedné dimenzi, tak, jak je popsali jejich autoři. Když pronikneš nánosem deformací a představ pozdějších čtenářů a komentátorů, najdeš pod ním jen umělý charakter. O Sokratovi si toho možná hodně vymyslel Platón pro své vlastní potřeby, ale všechno určitě ne. On skutečně existoval. Účastnil se občanských aktivit v Athénách pátého století. Nevystupuje pouze v Platónových dialozích, ale i v řadě dalších knih od jeho současníků. To nám dává paralaxu, kterou hledáš - pohled z více než jednoho hlediska - nebo ne?“

„Třeba jo. Třeba ne. Ani s Mojžíšem jsme nikam nedošli. Byl tedy fiktivní?“

„Kdoví? Měl jsi k dispozici jen Bibli. A stohy biblických komentářů nejrůznější hodnoty. To zřejmě bude málo.“

„A Caesar? Snad mi nechceš namluvit, že Caesar nebyl skutečný?“ řekl Richardson. „Ale všechno, co jsme o něm sehnali, bylo zaneseno mýtem. A když jsme ho syntetizovali, nezískali jsme nic než karikaturu, raději nevzpomínat na to hrozné blábolení.“

„To není relevantní,“ řekl Tanner. „Caesar byl v počáteční fázi projektu. Teď už o celém problému víš mnohem víc. Já myslím, že Sokrates bude fungovat.“

Richardsonův zarputilý pesimismus, usoudil Tanner, bude jen obranným mechanismem proti riziku dalšího neúspěchu. Richardson si koneckonců Sokrata nevybral. Navíc má poprvé použít novou metodu, paralaktický program, který je nejaktuálnější inovací celého procesu.

Tanner se na něj podíval. Richardson zůstal klidný.

„Jdeme na to,“ řekl Tanner. „Spustíme Pizarra a necháme ty dva, ať si spolu popovídají. Pak uvidíme, jakého Sokrata jsi vlastně vyčaroval.“

Na zářivém obzoru se opět objevil temný bod, skvrna, která narušila souvislý bělostný třpyt. Přichází další démon, pomyslel si Pizarro. A nebo je to znovu ten samý jako předtím, ten Američan, co se mu tak rád zjevuje v podobě bezvousé tváře s krátkými vlasy.

Ale když se k němu přiblížil, bylo vidět, že je jiný než ten předchozí, malý a podsaditý, s širokými rameny a mohutným hrudníkem. Byl téměř holohlavý a své husté vousy měl neupravené a zanedbané. Zdálo se, že je starý, přinejmenším šedesát, možná šedesát pět let. Navíc byl hrozně ošklivý, měl vypoulené oči a plochý nos s nápadně širokými nozdrami, jeho krk byl tak krátký, až to vypadalo, jako by mu nadměrně velká hlava vyrůstala přímo z trupu. Na sobě měl jen rozedraný hábit hnědé barvy. Nohy byly bosé.

„Vy tam,“ zakřičel Pizarro. „Ty! Dáble! Jsi také Američan, d’áble?“

„Prosím? Athénan, říkáte?“

„Američan, povídám. Tak jako ten minulý. Přicházíš také odtud, d’áble? Z Ameriky?“

Pokrčení ramen. „Ne, myslím, že ne. Jsem z Athén,“ démon překvapeně zamžikal očima.

„Řek? Tenhle démon je Řek?“

„Jsem z Athén,“ opakoval nehezky stařec. „Jmenuji se Sokrates, syn Sófroniskův. Nevím, kdo je to Řek, možná jsme to já, ale myslím, že ne, pokud ovšem muže z Athén nenazýváte Řeky.“ Mluvil pomalu a těžkopádně jako naprostý hlupák. Pizarro už se s takovými lidmi setkal a podle jeho zkušeností to nikdy nebyli tak velcí hlupáci, za jaké se vydávali. Pro jistotu zbystřil pozornost. „A nejsem žádný démon, ale úplně obyčejný člověk, velmi obyčejný, jak si můžeš všimnout.“

Pizarro se pqhrdavě ušklíbl. „Rád kouskuješ slova, že?“

„To není nejzábavnější, můj příteli.“ odpověděl ten druhý a nenucené složil ruce za zády, stál tam klidně, s úsměvem se díval

do dálky a čas od času se zhoupl na špičkách svých nohou.

„No?“ řekl Tanner. „Stvořili jsme Sokrata nebo ne? Věř mi, že tohle je to pravé.“

Richardson zvedl hlavu a přikývl. Hned vypadal spokojeněji, ale také zvědavěji. „Zatím je všechno v pořádku, to musím uznat. Skutečně obstál podle předpokladů.“

„Ano.“

„Možná jsme opravdu vyřešili problém informační kontaminace, která nám ničila předchozí simulace. Nezachytili jsme zatím žádné degradační signály.“

„To je povaha, co?“ řekl Tanner. „Líbilo se mi, jak šel přímo k Pizarrovi bez nejmenší známky strachu. Vůbec se ho nebál.“

„Proč by měl?“ zeptal se Richardson.

„A co ty? Kdybys procházel bůhví jak absurdním místem, nevěděl bys, kde jsi, ani jak ses tam dostal, a najednou bys viděl tak příšerného bastarda, jako je Pizarro, který by stál přímo před tebou, navlečený v brnění a s mečem, v ruce...“ Tanner potřásl hlavou. „No, třeba ne. On je koneckonců Sokrates - a Sokrates se nebál ničeho, kromě nudy.“

„Ale Pizarro je pouhá simulace. Není to nic než software.“

„To mi říkáš pořád. Ale Sokrates to neví.“

„Pravda,“ připustil Richardson. Na okamžik se zamyslel.

„Určité riziko tuje.“

„Co?“

„Jestli je Sokrates takový, jak ho popisuje Platón, a zřejmě by takový měl být, pak si může přivodit značné potíže. Pizarro s největší pravděpodobností nebude mít pochopení pro jeho slovní hříčky. A v tom existuje jistá teoretická možnost, že u něj dojde k agresivní reakci.“

Tohle Tannera zaskočilo. Obrátil se a řekl: „Chceš mi naznačit, že by mohl Sokrata nějak ohrozit?“

„Kdoví?“ řekl Richardson. „V praxi samozřejmě může být jeden program zlikvidován druhým. Stejně tak by jedna simulace mohla být nebezpečná pro jinou. Všechno to je úplně neznámá oblast, Harry. Pro nás a pro lidi v tanku vlastně taky.“

„Říkáš mi, že jsi Athénan, ale nejsi Řek. Jaký to dává smysl?“ zachmužil se vysoký prošedivělý muž. „Mohl bych se, tuším, zeptat Pedra de Candii, on je Řek, ale ne Athénan. Jenže ten tu není. A nejsi ty náhodou blázen jako já?“

„Nemám představu o tom, kdo jsi. Je možné, že jsi bůh?“

„Bůh?“

„Ano, řekl Sokrates. Prohlížel si nevzrušeně toho člověka s drsnou tváří a chladným pohledem. „Zřejmě jsi Arés. Vidím ti v očích, že jsi válečník, a máš na sobě brnění, ačkoli já jsem takové brnění ještě nikdy neviděl. Zde je všechno tak podivné, že by tu vážně mohlo být sídlo bohů, a potom by tvůj oděv byl božským brněním, předpokládám. Jestli jsi Arés, tak tě zdravím s úctou, která ti náleží. Jsem Sokrates z Athén, syn kameníka.“

„Mluvíš samé nesmysly. Neznám tvého Area.“

„To je přece bůh války! Každý ho zná. Kromě barbarů, ovšem. Znamená to, že jsi barbar? Hovoříš tak, pravda - ale já sám také hovořím jako barbar, a to jsem používal jazyk Hellady celý svůj život. Řada věcí tu skutečně nemá vysvětlení.“

„Zas ten váš jazykový problém,“ řekl Tanner. „Vy jste nezvládli ani klasickou řečtinu? A nebo oba mluví španělsky?“

„Pizarro myslí, že mluví španělsky. Sokrates myslí, že mluví řecky. Ale ta řečtina samozřejmě není v pořádku. Nevíme vůbec nic o tom, jak zněl kterýkoliv jazyk před objevením Zvukových záznamů. Můžeme se jen dohadovat.“

„Ale nemůžete...“

„Šššš,“ řekl Richardson.

„Možná jsem bastard, ale nejsem barbar, chlape, tak drž svůj jazyk na uzdě. A víckrát už se nerouhej,“ řekl Pizarro.

„Odpusť mi, jestli jsem se rouhal. To bylo z nevědomosti. Pověz mi, jak jsem se prohřešil, a já už to víc nebudu opakovat.“

„Tím ztřeštěným vyprávěním o bozích. O tom, že já jsem bůh. Podle mého tak může mluvit jen pohan, a ne Řek. A ty nejspíš budeš z nějakého pohanského rodu v Řecku. Protože jen pohan všude vidí bohy. Copak já vypadám jako bůh? Já jsem

Francisco Pizarro z Trujilla v Estremaduře, syn skvělého vojáka Gonzala Pizarra, plukovníka pěchoty, který sloužil ve vojsku velkého vojevůdce Gonzala de Cordova. Já sám jsem bojoval v celé řadě válek.“

„Tak ty nejsi bůh, ale jen voják? Nu. Já byl také vojákem. Řekl bych, že se - stejně jako většina lidí - budu cítit lépe ve společnosti vojáků než ve společnosti bohů.“

„Voják? Ty?“ Pizarro se zasmál. Ten ubohý prostý človíček, otrhanější než poslední podkoní, ten a voják? „V jakých válkách?“

„V Athénských válkách. Bojoval jsem v Poteidaie, kde nám Korintané dělali potíže a odmítali daň, která nám náležela. Bylo tam velmi chladno, obléhání bylo dlouhé a skličující, ale my jsme svůj úkol splnili. Pak jsem o pár let později bojoval v Déliu proti Boióťanům. Tehdy nás vedl Lachés, ale dopadlo to s námi špatně, byli jsme nuceni ustoupit. A potom,“ řekl Sokrates, „když byl Brásídás v Amfipoli a oni poslali Klóna, aby ho vyhnal, tak...“

„Dost,“ přerušil ho Pizarro a netrpělivě mávl rukou. „O těch válkách nic nevím.“ Bezpochyby je to jen řadový voják, pomyslel si. „Podle mého jsme tedy na místě pro mrtvé vojáky.“

„To znamená, že jsme mrtví?“

„Už dávno. Teď je králem Alfonso, nebudeš mi věřit kolikátý, a papežem Pius. Pius šestnáctý, tak jo, myslím, povídal ten démon. Američan také vyprávěl, že teď je rok 2130. Poslední rok, na jaký se pamatuju, byl 1539. Co ty na to?“

Muž, která si říkal Sokrates, opět pokrčil rameny. „V Athénách jsme používali různé letopočty. Ale řekněme, z polemických důvodů, že jsme mrtví. To je velmi pravděpodobné, vzhledem k tomu, jak zdejší prostor vypadá a jak éterické se mi zdá být mé tělo. Jsme tedy mrtví a tohle je posmrtný život. Ptám se: jde o místo, kam se dostanou bezúhonní lidé, nebo ti, kdo bezúhonní nebyli? A nebo se všichni lidé po smrti dostanou na stejné místo, ať už byli ctnostní nebo ne? Co si myslíš ty?“

„Na to jsem ještě nepřišel,“ řekl Pizarro.

„Hm, A ty jsi byl za svého života počestný nebo ne?“

„Jestli jsem hřešil?“

„Ano, to slovo je možné použít.“

„Chce vědět, jestli jsem hřešil,“ řekl Pizarro ohromeně. „Ptá se mě na mé hříchy? Žil jsem počestný život? Co tím sleduje?“

„Rád bych se přizpůsobil,“ řekl Sokrates. „Kvůli argumentaci mi, prosím, dovol několik otázek...“

„Tak už to začíná,“ řekl Tariner. „Vidíš? Vážně jste to dokázali! Sokrates se ho snaží přimět k rozhovoru!“

Richardsonovi zahořelo v očích. „Ano, opravdu. To je úžasné, Harry!“

„Sokrates s ním bude mluvit pořád dokola.“

„Tím bych se nebyl tak jistý,“ řekl Richardson.

„Nikomu jsem nezůstal nic dlužen,“ řekl Pizarro. „Každou ránu jsem vrátil. V tom není žádný hřích. To je jen zdravý rozum. Člověk dělá, co je nezbytné, aby přežil a uhájil své místo na světě. Někdy jsem mohl zapomenout na postní den, ano, nebo vzít jméno boží nadarmo - to jsou hříchy, já vím, bratr Vincente mi to vždycky vyčítal - ale znamená to, že jsem hříšník? Vykonal jsem pokání tak brzy, jak jen to bylo možné najít si pro něj čas. Tohle je hříšný svět a já nejsem jiný než ostatní, tak proč bych měl být potrestán právě já? Co? Bůh mě stvořil takového, jaký jsem. Stvořil mě k obrazu svému. A já věřil v jeho syna.“

„Pak jsi tedy ctihodný muž?“

„Rozhodně nejsem hříšník. Jak už jsem ti povídal, pokaždé, když jsem zhřešil, bylo mé pokání tak velké, že mi hříchy musely být odpuštěny.“

„Nuže,“ řekl Sokrates, „potom jsi opravdu ctihodný muž a já jsem se dostal na dobré místo. Ale rád bych si byl absolutně jistý. Řekni mi znovu: je .tvé svědomí úplně čisté?“

„Co jsi zač? Zpovědník?“

„Jen hloupý muž, který hledá pochopení. A ty mi ho můžeš usnadnit, když se zúčastníš mého zkoumání. Jestli jsem přišel na místo pro ctihodné lidi, pak i můj život musel být bezúhonný. Ulehči mi proto mé přemýšlení a pověz mi, zda nemáš na svědomí něco, čeho bys litoval.“

Pizarro se znepokojeně pohnul. „No dobrá,“ řekl, „zabil jsem krále.“

„Špatného? Nepřítele vašeho města?“

„Ne. Byl moudrý a laskavý.“

„Pak máš čeho litovat. Neboť zabít moudrého krále, to je opravdu hřích.“

„Ale on byl pohan.“

„Co?“

„Odmítal Boha.“

„Odmítal svého vlastního boha?“ řekl Sokrates. „Potom třeba nebylo tak nesprávné ho zabít.“

„Ne. Odmítal mého Boha. Dával přednost svému. A proto byl pohan. I jeho lidé byli pohan, protože ho následovali. Tak to nemohlo být. Hrozilo jim věčné zatracení, kdyby ho následovali. Zabil jsem ho kvůli duším jeho lidí. Zabil jsem ho z lásky k Bohu.“

„Podle tebe tedy všichni- bohové jsou odrazem jediného Boha?“

Pizarro se zamyslel. „V jistém smyslu je to tak, předpokládám.“

„A služba Bohu je sama o sobě zbožná?“

„Jaká jiná by měla být než zbožná, Sokrate?“

„Chceš říci, že se chová zbožně ten, kdo věrně slouží svému bohu v souladu s jeho učením?“

Pizarro zachmuřeně odpověděl: „No -jestli se na to díváš takhle, ano!

„Pak myslím, že jsi zabil zbožného krále a jeho vraždou ses prohřešil proti Bohu.“

„Počkej!“

„Ale zamysli se nad tím: službou svému bohu musel zároveň sloužit i tomu tvému, protože každý služebník boží je služebníkem pravého Boha, jenž v sobě zahrnuje všechny naše imaginární bohy.“

„Ne,“ řekl Pizarro podrážděně. „Jak by mohl být služebníkem božím? Nevěděl nic o Kristovi. Nechápal nejsvětější Trojici. Když mu kněz nabídl Bibli, odhodil ji s pohrdáním na zem. Byl to pohan, Sokrate. Tak jako ty. Vůbec ničemu nerozumíš, jestli se domníváš, že Atahualpa byl zbožný. Nebo myslíš, že mě přesvědčíš.“

„Opravdu, vím toho o všem velmi málo. Ale říkáš, jak byl moudrý a laskavý?“

„Svým pohanským způsobem.“

„A byl to dobrý král svého lidu?“

„Zdálo se. Jejich země vzkvétala, když jsme ji objevili.“

„Ale přesto nebyl zbožný.“

„Vždyť jsem ti to už vysvětloval... Nikdy neuznal svátost, odmítal ji až do okamžiku své smrti, kdy přijal křest. Pak by se mohl stát zbožným. Ale tehdy už byl odsouzen k smrti a na jeho spásu bylo příliš pozdě.“

„Křest? Pověz mi, co je to, Pizarro.“ . „Svátost.“

„A to je?“

„Posvátný obřad. Kněz při něm používá svěcenou vodu. Díky tomu obřadu se stáváš členem svaté matky církve, jsi zbaven hříchu, prvotního i skutečného, a dostáváš dar Ducha svatého.“

„Musíš mi někdy o těch záležitostech vyprávět podrobněji. Takže díky křtu jste toho dobrého krále udělali zbožným? A potom jste ho zabili?“

„Ano,.“

„Jenže on už byl zbožný, když jste ho zabíjeli. Pak jeho vražda určitě byla hříšná.“

„On musel zemřít, Sokrate!“

„A proč?“ zeptal se Athéňan.

„Sokrates ho usvědčí z vraždy,“ řekl Tanner. „Podívej!“

„Koukám. Ale tak jednoznačné to nebude,“ řekl Richardson. „Jejich základní východiska jsou od sebe příliš vzdálená.“

„Uvidíš.“

„Opravdu?“

„Už jsem ti povídal, proč musel zemřít,“ řekl Pizarro. „Protože jeho lidé ve všem stáli za ním. A tak uctívali slunce, když jim řekl, že slunce je Bůh. Jejich duše by skončily v pekle, kdybychom je v tom nechali pokračovat.“

„Pokud ho ale ve všem následovali,“ řekl Sokrates, „tak by ho jistě následovali i ke křtu a stali by se zbožnými, což by muselo těšit vás i vašeho boha! Nemí to tak?“

„Ne,“ řekl Pizarro, aniž by si přestal mnout vousy na bradě mezi prsty.

„Proč myslíš?“

„Protože král souhlasil se křtem až poté, co byl odsouzen k smrti. Stál nám v cestě, chápeš? Byla to překážka pro naši sílu! Tak jsme se ho zbavili. On by nikdy ze svobodné vůle nevedl svůj lid po správné cestě. Proto jsme ho zabili. Jenomže jsme spolu s tělem nechtěli zabít i jeho duši, a tak jsme mu řekli: Podívej, Atahualpo, my tě pošleme na onen svět ale když se od nás necháš pokřtít, uděláme to rychle, když ne, upálíme tě zaživa, a to velice pomalu. On samozřejmě se křtem souhlasil a my jsme ho zardousili. Co jiného mu zbývalo? Musel zemřít. Ale my všichni jsme dobře věděli, že se stejně na pravou víru neobrátí. Uvnitř zůstal takovým pohanem, jakým býval vždycky. Nicméně zemřel jako křesťan.“

„Jako co?“

„Křesťan! Křesťan! Ten, kdo věří v Ježíše Krista, syna božího!“

„Syn boží,“ řekl Sokrates zmateně. „A to křesťané věří také v Boha, nebo jen .v jeho syna?“

„Jaký jsi hlupák!“

„Tonepopírám.“

„Přece je Bůh otec, Bůh syn a pak ještě Duch svatý.“

„Ach,“ řekl Sokrates. „A v kterého z nich začal ten váš Atahualpa věřit, než jste ho zardousili?“

„Ani v jednoho.“

„A přesto zemřel jako křesťan? Aniž by věřil byť jen v jediného z vašich tří bohů? Jak to?“

„Díky křtu,“ řekl Pizarro rozmrzele. „Co záleží na tom, čemu věřil? Kněz ho pokropil svěcenou vodou! Pronesl slovo boží! Když je obřad správně vykonán, duše je spasena bez ohledu na to, jestli člověk něčemu rozumí nebo věří! Jak jinak by bylo možné křtít nemluvně? Nemluvně nechápe nic a nevěří ničemu - ale přesto se stane křesťanem, když se ho dotkne svěcená voda!“

„Řada věcí je tu pro mě záhadná.“ řekl Sokrates. „Něméně se domnívám, že král, kterého jste zabili, byl stejně zbožný jako moudrý, protože jste ho omyli vodou, jakou předpisují vaši bohové, a tak jste zabili dobrého krále, žijícího díky křtu ve shodě s vašimi bohy. Což je pro mě velmi zlé; neboť zde nemůže být místo, kam by po smrti přicházeli počestní lidé, a proto ani můj život nebyl bezúhonný, jinak bych nerozuměl vůbec ničemu, ani tomu, co je to za místo, ani tomu, proč jsme tady.“

„K Čertu s tebou, pokoušíš se mě dohnat k šílenství?“ zakřičel Pizarro a sáhl po rukojeti svého meče. Vytasil ho a vztekle jím zamával kolem sebe. „Bud' zticha, nebo tě rozsekám na tři kusy!“

„Ach ne,“ řekl Tanner. „Tolik povyku pro dialektickou metodu.“

„Nemám v úmyslu působit ti nepříjemnosti, příteli,“ řekl Sokrates mírně. „Jen se snažím některé věci pochopit.“

„Jsi hlupák!“

„To je samozřejmě pravda, jak jsem již několikrát uznal. No ale, když na mě míníš zaútočit mečem, tak prosím. Ovšem pochybuji, že bys tím něčeho dosáhl.“

„K čertu s tebou,“ zabručel Pizarro. Podíval se na svůj meč a přikývl. „Ne. Ne, to by mi nepomohlo, že? Prošel by tebou jako vzduchem. A ty bys zůstal stát a nechal mě, abych se tě pokoušel zasáhnout, aniž bys mrknul okem, vid'? Vid'?“ Potřásl hlavou. „Přece jenom nejsi hloupý. Naopak, nezadal by sis ani s nejmazanějším knězem, jakého jsem kdy znal.“

„Opravdu jsem hloupý,“ řekl Sokrates. „Vím toho velmi málo. Pořád se však snažím porozumět světu a nebo přinejmenším porozumět sám sobě.“

Pizarro po něm vrhl zlostný pohled. „Ne,“ řekl. „Neskočím ti na tvou pýchu. Něco už o lidech vím, starce. Zním tvou hru skrz naskrz.“

„Jakou hru, Pizarro?“

„Vidím tvou nadutost. Pokládáš se za nejmoudřejšího muže na světě, který musí poučovat ubohé hňupy s mečem, jako jsem já. Vydáváš se za hlupáka, abys odzbrojil své protivníky dřív, než je pokoříš.“

„Jedna nula pro Pizarra,“ řekl Richardson. „Bezvadně prohlédl Sokratův trik.“

„Třeba četl něco z Platóna,“ namítl Tanner.

„Byl negramotný.“

„To bylo tehdy. A teď?“

„Nesmysl,“ řekl Richardson. „Používá jen selský rozum a ty to moc dobře vis.“

„Já to nemyslel vážně,“ řekl Tanner. Překlonil se kupředu, aniž by spustil oči z holotanku. „Bože, to je ohromné, když je posloucháš. Oni vypadají absolutně reálně.“

„Oni jsou,“ řekl Richardson.

„Ne, Pizarro, vůbec nejsem moudrý,“ řekl Sokrates. „Ale ani hlupák jako já nemusí být nejhoupějším mužem, který kdy žil.“

„Myslíš, že jsi chytřejší než já, co?“

„Jak to můžeš říci? Nejprve bych musel vědět, jak chytrý jsi ty.“

„Dost chytrý na to, abych začal svůj život jako bastard, ošetřující prasata, a skončil ho jako vojenský velitel Peru.“

„Ach, potom jsi musel být velmi moudrý.“

„Myslím, že ano.“

„Nicméně jsi zabil moudrého krále, protože nechtěl uctívat Boha stejným způsobem jako ty. Bylo to chytré, Pizarro? Jak přijal jeho lid zprávu o tom, že jste jim zavraždili krále?“

„Vzbouřil se proti nám. Zničili své vlastní chrámy a paláce, ukryli před námi své zlato a stříbro, spálili své mosty a svedli s námi nelítostný boj.“

„Možná by pro vás bylo užitečnější, kdybyste ho nechali naživu, co myslíš?“

„Nakonec jsme je přemohli a udělali jsme z nich křesťany. Svůj záměr jsme tedy uskutečnili.“

„A nedalo se totéž provést moudřejší způsobem?“

„Snad,“ řekl Pizarro vyhybavě. „Ale i tak jsme to dokázali. To je hlavní, ne? Dosáhli jsme toho, co bylo naším cílem. Budiž, třeba byla i lepší cesta. Jenom andělé pracují bezchybně. My jsme nebyli andělé, budiž, ale přesto jsme získali všechno, kvůli čemu jsme přišli, Sokrate. Budiž.“

„Teď je to podle mého jedna jedna,“ řekl Tanner.

„Souhlasím.“

„Hrají opravdu báječnou hru.“

„Přemýšlím o tom, koho ji necháme hrát příště,“ řekl Richardson.

„Mě spíš zajímá, co jiného by se s tím dalo dělat, kromě hraní her,“ řekl Tanner.

„Dovol, abych ti vyprávěl příběh,“ řekl Sokrates. „V delfské věštárně jednou pověděli mému příteli, že není moudřejšího muže nad Sokrata; ale já o tom silně pochyboval a trápilo mě, že mám poslouchat věci tak vzdálené pravdě. Proto jsem se rozhodl najít muže, který by byl prokazatelně moudřejší než já. Tehdy v Athénách žil politik, pověstný svojí moudrostí, a tak jsem ho navštívil a podrobně si s ním pohovořil. Po chvíli jsem však začal zjišťovat, že se mýlí všichni ti, kdo ho pokládají za moudrého, včetně jeho samého. On se totiž jen zdál být moudrý. A já pochopil, že jsem skutečně moudřejší než on. Ani jeden z nás nevěděl nic opravdu podstatného, on však nevěděl nic a myslel, že ví všechno, kdežto já si alespoň uvědomoval, že nic nevím.“

Přínejmenším v jednom bodě jsem tedy byl moudřejší než on. Nemyslel jsem si, že vím to, co nevím.“

„Chceš se mi vysmívat, Sokrate?“

„Naopak, hluboce si tě vážím, příteli Pizarro. Přesto dovol, abych pokračoval. Navštívil jsem další moudré muže, ale oni také, třebaže si byli jistí svou moudrostí, nedokázali jasně odpovědět na cokoli. Až se mi zdálo, že jejich moudrost je tím menší, čím větší je jejich věhlas. Navštívil jsem velké básníky a dramatiky. Ale v jejich dílech byla obsažena moudrost jen proto, že

nalézali inspiraci u bohů, nicméně je samotné to moudrými neučinilo, i když si to

0 sobě mysleli. Navštívil jsem kameníky,

hrnčíře a další řemeslníky. Všichni byli
mistry svého oboru, většina z nich se však
bezduševně domnívala, že díky tomu už
rozumí celému světu. A tak to šlo pořád.
Nebyl jsem schopen nalézt nikoho, kdo by
prokázal skutečnou moudrost. Možná, že
věštkyň nakonec měla pravdu; přesto, že

• jsem hlupák, nikdo není moudřejší než já. Ale věštkyň často mluví pravdu, aniž by to mělo nějaký význam; podle mého nejspíš prohlásila jen to, že vůbec nikdo není moudrý, neboť moudrost je vyhrazena bohům. Co na říkáš, Pizarro?“

„Říkám, že jsi velký hlupák a navíc strašně ohyzdný.“

„Mluvíš pravdu. Přece jen jsi moudrý. A upřímný.“

„Upřímný, povídáš? To bych netvrdil. Upřímnost je hra pro blázný. Lhal jsem vždycky, když bylo třeba. Podváděl jsem. Nedržel slovo. Nejsem na to pyšný, pochop mě. Jenomže jinak ničeho nedosáhneš. Myslíš, že jsem chtěl zůstat celý život u prasat? Chtěl jsem zlato, Sokrate! Toužil jsem po moci! Po slávě!“

„A dosáhl jsi toho?“

„Ano, všeho.“

„A uspokojilo tě to, Pizarro?“

Pizarro pohlédl na Sokrata. Pak stáhl rty a odplivl si.

„Nebylo to k ničemu.“

„Proč myslíš?“

„Ano, k ničemu. Nikdy jsem si nedělal žádné iluze. Ale i tak bylo lepší to všechno mít, než nemít. I když nakonec stejně nic nemá žádný význam. Nakonec všichni zemřeme, slušný člověk i ničema, hlupák

1 král. Život je podvod. Říkají nám, že se
máme snažit, bojovat dobývat... a proč? No?
Pro pár let, co uplynou kolem nás. A pak
zmizí v nenávratnu. Podvod, říkám,“

Pizarro se odmlčel. Díval se na své ruce, jako kdyby je nikdy předtím neviděl. „Co jsem povídal? Myslel jsem to vážně?“
Usmál se. „No, předpokládám, že ano. Ačkoliv, život je všechno, co máme, a proto z něj chceme získat, co se dá. Což znamená získat zlato, moc a slávu.“

„Tos měl. Ale zřejmě už nemáš. Pizarro, příteli, kde teď jsme?“

„Rád bych to věděl.“

„Já také,“ řekl Sokrates suše.

„On je skutečný,“ řekl Richardson. „Oba. Všechny viry už asi budou mimo systém, protože tohle tady je něco úžasného. To má hodnotu nejen pro vědce, to zaujme i veřejnost, Harry.“

„To bude znamenat ještě mnohem víc.“ Tannerův hlas zněl nějak nezvykle.

„Co tím myslíš?“

„Ještě to nevím jistě,“ řekl Tanner. „Ale rozhodně se mi to zdá být ohromné. Napadlo mě to už před pár minutami a zatím to úplně nevykrystalizovalo. Ale řekl bych, že by to mohlo změnit celý tenhle zatracený svět.“ Richardson se díval překvapeně a zmateně.

"O čem, ksakru, mluvíš, Harry?"

„Například o novém způsobu řešení politických sporů,“ řekl Tanner. „Co třeba takový konflikt mezi dvěma národy? Připomínal by středověký turnaj, dá-li se to tak vyjádřit. Každá strana by při něm použila osobnosti, které bychom pro ně simovali -něj významnější mozky, vyvolané z minulosti a zapojené do sporu...“ potřásl hlavou. „Něco podobného. Vyžádalo by si ta samozřejmě spoustu práce. Ale má to nesmírné možnosti.“

„Středověký turnaj... konflikty s použitím simulací? To máš na mysli?“

„Slovní souboj. Žádné skutečné klání, proboha.“

„Nevím, jak...“ začal Richardson.

„Ani já ne, zatím. Neměl jsem o tom vůbec mluvit.“, „Ale...“

„Později, Lewe. Později. Nech mě ještě chvilku přemýšlet.“

„Jaký je tvůj názor na tohle místo?“ řekl Pizarro.

„Nevím. Ale rozhodně to není svět, kde jsme už jednou pobývali. Jsme tedy mrtví? A co nás opravňuje k takovému tvrzení? Naopak, mám dojem, že jsi živý.“

„A já bych totéž řekl o tobě.“

„Podle mého by to také mohl být nějaký jiný druh života. Podej mi ruku, zde. Cítíš něco?“

„Ne. Necítím nic.“

„Ani já ne. Přesto vidím dvě sevřené dlaně. Dva staří muži stojí v oblacích a tisknou si ruce.“ Sokrates se usmál. „Ty jsi ale musel být pořádný darebák, Pizarro!“

„Ano, samozřejmě. A co ty, Sokrate? Ty nejsi o nic lepší. Starý užvaněný darebák. Líbíš se mi. Byly chvíle, kdy mě tvé klábosení dohánělo k šílenství, ale také jsem se pobavil. Opravdu jsi byl vojákem?“

„Ano, když to mé město potřebovalo.“

„Řekla bych, že na vojáka vis zatraceně málo, jak to na světě chodí. Ale snad bych tě pár věcí ještě dokázal naučit.“

„Skutečně?“

„Ovšem,“ řekl Pizarro.

„Byl bych tvým dlužníkem,“ řekl Sokrates.

„Dejme tomu Atahualpa,“ řekl Pizarro. „Co mám udělat, abys pochopil, proč jsem ho musel zabít? Nebyly nás ani dvě stovky a jich dvacet čtyři milióny; jeho slovo bylo zákonem a bez něj neměli nikoho, kdo by jim velel. Jestliže jsme je chtěli porazit, museli jsme se ho samozřejmě zbavit. Tak jsme to udělali a oni podlehl.“

„Jak se to zdá být jednoduché.“

„Jednoduché to zkrátka je. Poslouchej,

starce, on by přece stejně zemřel, dřív nebo později. Jenomže takhle jeho smrt aspoň přinesla užitek: Bohu, církvi, Španělsku. A Franciscu Pizarrovi. Rozumíš?“

„Myslím, že já ano,“ řekl Sokrates. „Ale co král Atahualpa?“

„Každý král by to pochopil.“

„V tom případě by vás zabil hned, když jste vstoupili do jeho země.“

„Bůh si však přál, abychom ho přemohli, a umožnil mu, aby to pochopil. Ano. Ano, tak se to muselo stát.“

„Třeba tu někde je i král Atahualpa; pak bychom se ho mohli zeptat,“ řekl Sokrates.

Pizarrovi zajiskřilo v očích. „Matko boží. ano! Skvělý nápad! A kdyby mě nechápal, pokusil bych se mu všechno vysvětlit. Možná, že bys mi pomohl. Umiš mluvit, umíš zacházet se slovy. Co říkáš? Pomůžeš mi?“

„Proč bych si s ním nepohovořil, když ho potkáme,“ řekl Sokrates. „Opravdu bych rád věděl, zda také on pokládá za užitečné, že jsi ho zavraždil.“

„Jsi kluzký jako úhoř!“ zasmál se Pizarro. „Ale přesto se mi líbíš. Moc se mi líbíš. Pojďme. Podíváme se po Atahualpovi.“

přeložil Miroslav Valina ilustroval Teodor Rotrekl